

Marta Kędzia

ORCID: 0000-0001-5349-6706

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Uczestnictwo rodziny w procesie profesjonalnego kształcenia muzycznego dziecka

Participation of the family in the process of professional musical education of the child

Abstract

The author, expressing interest in the subject of the family's position in the process of professional musical education of a child, creates a background for the narration by exploring selected threads related to the specificity of professional music education and understanding space in its special family dimension. Taking up the above issues and placing them within the framework of theoretical inquiries is an invitation to discussion, and the shading of certain areas regarding the participation of the family in the specialist education of the child opens the way to further research extended to the topic of the family's cultural capital and its importance in the educational choices of a musically gifted child.

Keywords

musical education; space; family space

Wprowadzenie

Wielość podejmowanych wątków oraz szeroki obszar tematyczny dyskursu toczącego się wokół zagadnienia edukacji muzycznej dzieci i młodzieży skłania do przyjęcia określonej ścieżki rozważań i skupienia się na wybranym problemie. Prowadzenie narracji wokół przestrzeni rodziny w procesie kształcenia muzycznego wymaga pewnych ustaleń związanych z systemem kształcenia muzycznego realizowanym przez szkoły muzyczne oraz miejscem szkolnictwa muzycznego w życiu młodego człowieka. W artykule zostaną naświetlone zagadnienia związane z kształceniem muzycznym o charakterze profesjonalnym, by na ich tle podjąć próbę zobrazowania wybranych kwestii dotyczących miejsca rodziny w procesie

kształcenia muzycznego. Przyjęta narracja stanowić może zaproszenie do dalszej dyskusji, gdyż podjęte w artykule wątki nabierają szczególnego znaczenia, gdy odnoszą się do sytuacji dziecka wczesnoszkolnego, rozpoczynającego naukę w szkole muzycznej i wdrażającego się w system profesjonalnego szkolnictwa muzycznego.

Profesjonalne kształcenie muzyczne

Kształcenie prowadzone przede wszystkim w ramach instytucji edukacyjnych nastawione jest na jednostkę lub na zbiorowość¹, a jego celem wszechstronny rozwój uczących się, zdobycie przez nich wiedzy oraz nabycie kwalifikacji zawodowych². Kształceniem muzycznym, czyli ściśle określonym procesem realizowanym przez szkoły muzyczne, objęte są uczennice i uczniowie o szczególnych uzdolnieniach. Weryfikacja uzdolnień muzycznych następuje już na etapie postępowania rekrutacyjnego przeprowadzanego w szkole muzycznej. Celem egzaminu jest badanie przydatności, które polega na sprawdzeniu uzdolnień muzycznych. Sprawdzenie przydatności kandydata zakłada także zbadanie predyspozycji do nauki gry na określonym instrumencie³.

Profesjonalne kształcenie muzyczne pozostawia uczniowi wybór – realizację osobno ścieżki kształcenia muzycznego i ogólnego lub połączenie dwóch dróg edukacyjnych w jednej placówce. Szkoły muzyczne I oraz II stopnia realizują tylko kształcenie muzyczne, dając – w przypadku szkół I stopnia – podstawy zawodowego wykształcenia muzycznego, natomiast szkoły stopnia II umożliwiają uzyskanie dyplomu ukończenia szkoły, który potwierdza po zdaniu egzaminu dyplomowego uzyskanie tytułu zawodowego muzyka⁴. Oferta edukacyjna w ogólnokształcących szkołach muzycznych uwzględnia zarówno kształcenie ogólne, jak i muzyczne. Na poziomie stopnia I przeprowadza się w ostatnim roku nauki dwa egzaminy: egzamin ósmoklasisty oraz egzamin końcowy⁵. Po ukończeniu ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia uczeń ma możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego oraz uzy-

¹ J. Kędzierska, *Kształcenie*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 2, Warszawa 2003, s. 859.

² L. Zarzecki, *Wybrane problemy dydaktyki ogólnej*, Jelenia Góra 2008, s. 42.

³ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 kwietnia 2019 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do publicznych szkół i publicznych placówek artystycznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych, Dz.U. 2019 poz. 686, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190000686/O/D20190686.pdf> [dostęp: 28.05.2023].

⁴ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2017 r. w sprawie typów szkół artystycznych publicznych i niepublicznych, Dz.U. 2017 poz. 1125, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001125/O/D20171125.pdf> [dostęp: 4.05.2023].

⁵ *Ibidem*.

skania dyplomu ukończenia szkoły potwierdzającego, po zdaniu egzaminu dyplomowego, uzyskanie tytułu zawodowego muzyka⁶.

Niezależnie od wyboru ścieżki proces kształcenia muzycznego obliuguje do poczynienia dodatkowych nakładów w różnych obszarach aktywności dziecka. Organizacja nauczania i uczenia się zakłada uwzględnienie w planie lekcji obowiązkowych zajęć edukacyjnych przedstawionych w Podstawie programowej kształcenia w zawodzie muzyk, zamieszczonej w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 kwietnia 2022 roku⁷. W ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia zajęcia zbiorowe umieszczone są w siatce godzin każdej klasy, natomiast w przypadku szkoły muzycznej I stopnia łączenie planów dwóch szkół (ogólnokształcącej oraz muzycznej) wymaga logistyki uwzględniającej również czas dojazdu do placówki. Oprócz zajęć wspólnych dla całej klasy/grupy, należy zaplanować także lekcje indywidualne, przede wszystkim naukę gry na instrumencie, którego wybór został zweryfikowany już na etapie postępowania rekrutacyjnego w badaniu tak zwanej przydatności kandydata do gry na określonym instrumencie.

Wybór ścieżki profesjonalnego kształcenia muzycznego wiąże się również z udziałem dziecka w wielu dodatkowych aktywnościach artystycznych. Podsumowanie pracy i ocenę umiejętności stanowią śródroczne przesłuchania oraz egzamin końcowy, podczas którego uczeń prezentuje przygotowany program artystyczny. Biorąc pod uwagę m.in. budowę instrumentów, sposób wydobycia dźwięku czy podstawy warsztatu technicznego, wymagania wykonawcze oraz dobór literatury muzycznej są ściśle określone, co obrazuje przykład celów kształcenia w obszarze prezentacji publicznych odnoszących się do egzaminu końcowego z fortepianu, podczas którego „uczeń (...) prezentuje następujący program: a) Sinfonia lub Preludium i Fuga J. S. Bacha, b) etiuda uwzględniająca technikę palcową obydwu rąk, c) etiuda zawierająca inny problem techniczny, d) dwie części sonaty klasycznej (jedna część do wyboru: allegro sonatowe, rondo lub wariacje oraz wolna część cyklu sonatowego), e) utwór dowolny”⁸.

Obowiązkowe przesłuchania oceniające nie wyczerpują wachlarza aktywności artystycznej dziecka uczęszczającego do szkoły muzycznej. Udział w koncertach,

⁶ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie typów szkół artystycznych publicznych i niepublicznych, Dz.U. 2022 poz. 266, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000266/O/D20220266.pdf> [dostęp: 5.05.2023].

⁷ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego, Dz.U. 2022 poz. 1329, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220001329/O/D20221329.pdf> [dostęp: 25.05.2023].

⁸ *Ibidem*, s. 26–27.

przesłuchaniach, konkursach oraz audycjach stanowi stały element szkolnej rzeczywistości, a podstawą odpowiedzialnego i świadomego przygotowania do publicznych występów jest na przykład znajomość zachowania się na estradzie (odpowiedni strój, wejście na estradę, ukłon, zejście ze sceny), dostrojenie instrumentu podczas występu, umiejętność koncentracji zarówno przed grą, jak i podczas prezentacji, a także zdolność do analizy własnej gry⁹. Przygotowaniu do aktywnego uczestnictwa w życiu artystycznym służy ocena różnych wykonań utworów z literatury danego instrumentu, poszerzanie własnej wiedzy poprzez czytanie fachowej literatury oraz korzystanie z technologii informacyjnej i komunikacyjnej, a także uczestnictwo w audycjach, koncertach, wystawach i innych wydarzeniach kulturalnych¹⁰.

Szkoła muzyczna stanowi zatem urealnioną przestrzeń¹¹, w której dziecko nie tylko rozwija swoje uzdolnienia, ale także (z założenia) przygotowuje się do wykonywania zawodu ściśle sprofilowanego i wymagającego pracy w wielu obszarach aktywności. Niezależnie od wyboru jednej czy dwóch placówek przestrzeni profesjonalnego kształcenia muzycznego nie wyczerpuje jednak całego procesu nauczania i uczenia się muzyki, wręcz przeciwnie – podjęcie drogi specjalistycznego kształcenia skutkuje włączeniem w świat dziecka nie tylko nowej przestrzeni edukacyjnej, ale również przeobrażeniami w dotychczasowych.

Rozumienie przestrzeni

Rozpatrując konstrukt przestrzeni w świetle pedagogiki i biorąc pod uwagę różne ludzkie aktywności, Katarzyna Segiet dokonała klasyfikacji przestrzeni, wymieniając między innymi „przestrzeń konsumpcji, przestrzeń codziennego życia rodziny, młodzieży, pracy, wypoczynku czy zabawy”¹². Autorka zwraca uwagę na relatywistyczne rozumienie przestrzeni społecznej w praktyce pedagogicznej, które traktuje codzienność jako miejsce życia człowieka, świat jego wyborów. Zatem głównym celem jest „analiza i tworzenie takich przestrzeni społecznych, które tworzą takie warunki życia, aby umożliwiły wszechstronny rozwój indywidualny i społeczny”¹³. W kontekście narracji prowadzonej wokół tematyki wychowania

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ P. Zwierzchowski, *Przestrzeń i miejsce jako kategorie wyjaśniające relacje: dziecko – rodzina – szkoła*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1461/Piotr%20Zwierzchowski%20%20Przestrzen%20i%20miejsce%20jako%20kategorie%20wyjasniajace%20relacje%20dziecko%20rodzina%20szkola.pdf?sequence=1> [dostęp: 26.05.2023].

¹² K. Segiet, *Rodzina jako przestrzeń życia (dla współczesnej młodzieży)*, [w:] K. Segiet (red.), *Młodzież w dobie przemian społeczno-kulturowych*, Poznań 2015, s. 36.

¹³ *Ibidem*, s. 38.

Piotr Zwierzchowski pisze o szerokim rozumieniu przestrzeni – jako abstrakcyjnej idei, która – będąc usytuowaną w świecie materialnym oraz niematerialnym – obejmuje całość działalności człowieka¹⁴. Jak przekonuje autor, przestrzeń zostaje wyznaczona przez człowieka, który jest dla niej elementem konstytutywnym. Zatem także dziecko wyznacza sobie tylko właściwą przestrzeń¹⁵.

Dziecko, wzrastając na skrzyżowaniu różnych przestrzeni, uczy się je rozpoznawać, poruszać się w nich, odkrywać ich cechy i wymiary. Przestrzeń wypełniona mediami wydłuża również przestrzeń fizyczną¹⁶. Dzięki środkom masowego przekazu „dziecko może »dotknąć« różnych miejsc na świecie. Zmienia ono również przestrzeń społeczną w kontekście zawężania, coraz wyraźniej, komunikacji bezpośredniej na rzecz zapośredniczonej”¹⁷. Cyberprzestrzeń stanowi nowy wymiar życia, w którym dynamika działań dziecka wiąże się z różnymi podejmowanymi przez nie wirtualnymi aktywnościami. Pozostając w nurcie zaproponowanej w temacie narracji, zauważyć można, iż codzienny kontakt z muzyką oraz funkcjonowanie w procesie profesjonalnego kształcenia muzycznego mogą wiązać się z poszukiwaniem w wirtualnej rzeczywistości kontekstów artystycznych, grup społecznościowych o podobnych zainteresowaniach, ze śledzeniem aktualności z życia kulturalnego miasta, kraju i świata lub poszerzaniem wiedzy na temat literatury oraz zasad muzycznych. Moment wyboru profesjonalnej drogi muzycznego kształcenia to czas zmian w przestrzeni życia codziennego dziecka, to etap kształtowania własnej przestrzeni, jej konstruowania w oparciu o nowe działania i zainteresowania, zmiana trybu życia, zmierzenie się z nową rzeczywistością edukacyjną i wejście w świat muzyki poprzez poznanie jej nieuchwytności oraz zrozumienie jej braku dosłowności.

Niewątpliwie przestrzeń otacza dziecko, a wraz z podejmowanymi przez nie aktywnościami ewaluuje i kształtuje się w różnych obszarach działalności. Jak zaznacza Katarzyna Segiet: „życie każdego człowieka przebiega na skrzyżowaniu wielu wymiarów przestrzeni (...) Przestrzeń (...) to miejsce wypełnione obecnością człowieka i innych osób, z którymi nawiązuje kontakt”¹⁸. W rozumieniu różnych kategorii przestrzeni społecznej, wyróżnionych w analizie procesu jej przekształcania, Lucyna Telka odnajduje odniesienie do relacji między ludźmi, do przestrzeni budowanej przez dzieci i dorosłych¹⁹. Autorka zwraca uwagę na przestrzeń spo-

¹⁴ P. Zwierzchowski, *Przestrzeń i miejsce jako kategorie wyjaśniające relacje...*, op. cit.

¹⁵ *Ibidem*, s. 54–55.

¹⁶ J. Izdebska, *Wielowymiarowość przestrzeni życia współczesnego dziecka*, „Zagadnienia społeczne” 2015, 4(2), s. 13.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ K. Segiet, *Rodzina jako przestrzeń życia...*, op. cit., s. 35.

¹⁹ L. Telka, *Przekształcanie przestrzeni społecznej placówki. Studium społeczno-pedagogiczne na przykładzie żłobków*, Łódź 2009, s. 49.

łączną placówki, podkreślając, że „w pedagogice instytucjonalnej proponuje się, aby instytucję pojmować jako przestrzeń społeczną rozpatrywaną w kategoriach reguł i zasad, konstytuujących życie społeczne w placówce. Obie koncepcje²⁰ odwołują się do niematerialnych, niewidzialnych, wyobrażonych i symbolicznych, aspektów »budulca«, z którego tworzona jest instytucja”²¹.

Na podstawie dotychczasowych rozważań oraz na potrzeby prowadzonego dyskursu na temat profesjonalnego kształcenia muzycznego można mówić o różnych, rozpatrywanych ze względu na znaczenie i działalność, zakresach czy wręcz o różnych typach przestrzeni dziecka, zróżnicowanych pod względem charakteru, wymowy moralnej i społecznej²², z których przestrzeń rodziny stanowi obiekt zainteresowań niniejszego opracowania.

Przestrzeń życia rodziny w procesie profesjonalnego kształcenia muzycznego

Podjęcie tematyki miejsca rodziny w procesie kształcenia muzycznego podyktowane zostało namysłem nad specyfiką przestrzeni życiowej dziecka uczęszczającego do szkoły muzycznej. Uczeń podlegający profesjonalnemu kształceniu muzycznemu, zorientowanemu na nauczanie i uczenie osób o szczególnych zdolnościach, funkcjonuje w wielu przestrzeniach, przenikających się i wzajemnie na siebie oddziałujących. Powiązania i relacje zachodzące w przestrzeniach życia człowieka stanowią o kolorycie codzienności osadzonej w ciągle zmieniającej się rzeczywistości. Rodzina jest jedną z wielu przestrzeni charakteryzujących się mnogością i różnorodnością intensywnych zmian, jest pierwszą i ważną przestrzenią życia, w której rozpoczyna się proces socjalizacji i wychowania²³.

Przyjmując za K. Segiet rozumienie przestrzeni życia rodziny, warto przyjrzeć się rodzinie jako pierwotnej grupie społecznej, której cechą charakterystyczną „jest stwarzanie dziecku pierwszego i podstawowego środowiska, w którym kształtuje ono swoją osobowość i uczy się pewnych form współżycia społecznego”²⁴. Przestrzeń rodzinną tworzą warunki, w których młody człowiek może prawidłowo rozwijać się, funkcjonować i zdobywać doświadczenie. Rodzina oddziałuje

²⁰ Autorka odwołuje się do koncepcji teoretycznych podejmujących tematykę instytucji w kontekście pedagogiki społecznej oraz pedagogiki instytucjonalnej, Por. L. Telka, *Przekształcanie przestrzeni społecznej...*, *op. cit.*, s. 6.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, s. 45.

²³ *Ibidem*, s. 42.

²⁴ A. Kwak, *Uniwersalność instytucji rodziny i kierunku jej przemian*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2002, t. 14, s. 14.

na rozwój młodego pokolenia również poprzez przekazywanie jednostce wzorów kulturowych, sposobów przepracowania doświadczeń, zarówno w kategoriach dostrzegania w nich wartości, jak i w aspekcie poznawczym i emocjonalnym²⁵. Według Anny Kwak stosunki emocjonalne i społeczne w rodzinie są względnie trwałe, a relacje między członkami rodziny nastawione na wzajemną pomoc i opiekę. Rodzina tworzy wspólnotę, którą cechuje poczucie przynależności jej członków do siebie, poczucie posiadania wspólnych celów. W przestrzeni, w której zostały stworzone warunki do zaspokojenia podstawowych potrzeb psychicznych dziecka, więzi uczuciowe łączące je z rodzicami tworzą bazę do rozwoju skomplikowanej struktury uczuciowości wyższej²⁶. Rodzina, jako ciągle trwała wspólnota, jest niezastąpiona w zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych swych członków²⁷.

Rodzina stanowi fundament dla kolejnych poziomów całościowej edukacji²⁸, przygotowuje dziecko do pełnienia pewnych ról, wprowadza je do życia w społeczeństwie²⁹. Pomimo iż dzieci wzrastają w toku socjalizacji pierwotnej, przebiegającej przeważnie w rodzinie i pośrednio tylko doświadczają specyfiki świata zawodowego, to niewątpliwie doświadczenia wyniesione z okresu dzieciństwa mają wpływ na bieg życia zawodowego w dorosłości³⁰. Jak zaznacza Magdalena Piorunek, „socjalizacja na etapie dzieciństwa jest przyswajaniem społecznie generowanej wiedzy, umożliwiającej deskryptywne i ewaluatywne przetwarzanie rzeczywistości zawodowej. Dzieciństwo jest jednym z etapów zdobywania i strukturyzowania tej wiedzy o świecie pracy, w którym sekwencja czasowa wyznaczająca ramy poszczególnych jego faz określa także pewną dynamikę procesu wchodzenia przez dziecko w rzeczywistość społeczno-zawodową”³¹. Istotną rolę w późniejszym wyborze zawodu autorka przypisuje uzdolnieniom. Dziecko dorasta i z czasem rozpoznaje pewne rodzaje aktywności, które mają dla niego wartość, natomiast innym przypisuje mniejsze znaczenie. Pojawiają się wówczas bardziej sprecyzowane koncepcje stylu życia związane z określonym zawodem oraz myśleniem o karierze w szerszej perspektywie czasowej³².

Decyzja o podjęciu nauki w szkole muzycznej stanowić powinna wypadkową zainteresowań dziecka oraz wstępnej oceny dokonanej przez rodzinę, szczególnie

²⁵ K. Segiet, *Rodzina jako przestrzeń życia...*, *op. cit.*, s. 42–45.

²⁶ A. Kwak, *Uniwersalność instytucji...*, *op. cit.*, s. 14.

²⁷ J. Izdebska, *Wielowymiarowość przestrzeni...*, *op. cit.*, s. 14.

²⁸ K. Sadowska, *Dziecko i ruch w przestrzeni edukacji muzycznej*, „*Wychowanie w Rodzinie*” 2022, 26(1), s. 220, <https://doi.org/10.34616/wwr.2022.1.217.231>

²⁹ K. Palka, *Rodzina wiejska jako środowisko kształtowania aspiracji dzieci i młodzieży*, „*Wychowanie w Rodzinie*” 2011, 1, s. 125, <https://doi.org/10.23734/wwr20111.125.142>

³⁰ M. Piorunek, *Dziecko wobec świata pracy i zawodów. Empiryczne przyczynki. Obraz fenomenu*, „*Studia Edukacyjne*” 2010, (11), s. 140.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, s. 142.

w kontekście organizacji czasu i aktywności poznawczej dziecka. To w rodzinie podejmowane są decyzje związane z kształceniem i przyszłym zawodem dziecka, gdyż ma ona podstawowe znaczenia dla kształtowania się aspiracji³³. Anna Pękala, podkreślając związek zainteresowań ze środowiskiem wychowawczym, zauważa, iż nie tylko wyznacza ono wzorce ról społecznych, ale stwarza także okazję do uczenia się i nabywania zainteresowań³⁴. W przestrzeni rodzinnej podejmowane są decyzje o wyborze szkoły, szczególnie szkoły ściśle sprofilowanej i dającej podstawy zawodowego wykształcenia muzycznego. Rodzina jest pierwotnym środowiskiem propedeutycznej edukacji muzycznej³⁵; dzięki niej i w niej następuje początek profesjonalnej drogi zawodowej i przy jej pomocy jest ona kontynuowana.

Proces profesjonalnego kształcenia muzycznego wymaga niewątpliwie udziału rodziny w szkolnym życiu dziecka. Budowanie relacji między rodziną a szkołą, rozumianą jako nieantagonistyczne współbycie, opiera się na fundamencie, którym jest zawsze dobro dziecka, jego rozwój, zainteresowania, potrzeby i życiowe plany. Współdziałanie rodziny i szkoły stanowi układ będący wspólną społecznością edukacyjną³⁶, wspierającą aktywność dziecka. Autorka, na potrzeby prowadzonego dyskursu, przyjmuje rozumienie terminu „współdziałanie” za Anną Gulczyńską, Anną Rybińską oraz Waldemarem Segietem, według których współdziałanie „oznacza uczestnictwo podmiotów w sytuacji zadaniowej, bez egzemplifikowania charakteru wzajemnych relacji, występujących pomiędzy uczestnikami sytuacji”³⁷.

Mając na uwadze specyfikę profesjonalnego kształcenia muzycznego, wywołać można pewne obszary uczestnictwa rodziny w procesie edukacji zawodowo ukierunkowanej już na poziomie szkoły I stopnia:

1. Organizacja planu lekcji. Szczególne znaczenie dla procesów logistycznych ma wybór dwóch szkół: szkoły muzycznej I stopnia oraz szkoły podstawowej.
2. Organizacja tygodnia aktywności zawodowo-edukacyjnej, czyli naturalna konsekwencja planowania, najczęściej zawiązana z organizacją pracy zawodowej rodziców w kontekście rozszerzonej edukacji dziecka.
3. Współuczestnictwo członka rodziny w indywidualnych zajęciach instrumentu głównego, co ma szczególnie znaczenie w pierwszych latach uczęszczania dziecka do szkoły muzycznej, między innym ze względu na pomoc

³³ *Ibidem*, s. 125–126.

³⁴ A. Pękala, *Rola rodziny w kształtowaniu zainteresowań muzycznych dzieci*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli” 2006, (2), s. 14.

³⁵ K. Sadowska, *Dziecko i ruch w przestrzeni...*, *op. cit.*, s. 219.

³⁶ A. Gulczyńska, A. Rybińska, W. Segiet, *Współdziałanie rodziców i nauczycieli*, [w:] H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski (red.), *Pedagogika dziecka. Podręcznik akademicki*, Poznań 2020, s. 350–364.

³⁷ *Ibidem*, s. 350.

w zapamiętaniu i wdrożeniu uwag nauczyciela dotyczących zapisu nutowego, interpretacji utworu lub wypracowania poszczególnych elementów techniki gry. W rozpoczęciu procesu kształcenia muzycznego oraz w pierwszym jego okresie aktywność rodziców sprzyja ich socjalizacji muzycznej, również w wymiarze emocjonalnym³⁸.

4. Współuczestnictwo rodziny w codziennym, domowym ćwiczeniu gry na instrumencie. To nie tylko kwestia organizacji czasu, ale również towarzyszenie w uczeniu się cierpliwości, wytrwałości, umiejętności radzenia sobie ze stresem oraz zmęczeniem spowodowanymi podjęciem dodatkowej, równoległe przebiegającej ścieżki edukacyjnej i wynikającym z tego faktu pojawieniem się nowych obowiązków. Jak zaznacza Urszula Abłżewicz-Górnicka, znaczna część edukacji muzycznej to aktywnie angażująca domowników samodzielna praca dziecka w domu³⁹.
5. Przygotowanie do występów publicznych dziecka oraz udział w przeglądach, koncertach, odbywających się nie tylko na terenie szkoły, ale także wymagających dojazdu w określone miejsce.
6. Współuczestniczenie rodziny w wydarzeniach o charakterze muzycznym proponowanych przez instytucje kultury. „Dziecko przyswaja, a następnie powiela wzorce zachowań i sposoby postępowania od podstawowej grupy odniesienia, jaką jest rodzina”⁴⁰, dlatego towarzyszenie dziecku w koncercie lub w innych propozycjach kulturalnych w naturalny sposób utrwala w nim model spędzania czasu wolnego, który staje się wyborem świadomym i wyselekcjonowanym⁴¹. Wprowadzanie przez rodziców w świat kultury rozwija zainteresowania i wzbogaca edukację muzyczną dziecka.
7. Nieustanne wsparcie emocjonalne, gdyż „edukacja muzyczna nie ogranicza się do uruchomienia, poprzez obcowanie z muzyką, sfery emocjonalno-przeżyciowej, ale także związana jest z kształtowaniem szeroko rozumianych umiejętności zarządzania emocjami i poszerzeniem wiedzy emocjonalnej”⁴².

³⁸ U. Abłżewicz-Górnicka, *Edukacja muzyczna jako przestrzeń kształtowania kompetencji emocjonalnych*, [w:] E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, M.F. Zaniewska (red.), *Kultura w Polsce w XXI wieku. Konteksty społeczne, kulturowe i medialne*, Białystok 2020, s. 123.

³⁹ *Ibidem*, s. 122–123.

⁴⁰ M. Boczkowska, *Model spędzania czasu wolnego współczesnej rodziny a kształtowanie zachowań zdrowotnych dziecka – zarys problematyki*, [w:] E. Arciszewska, K. Dziurzyński, M. Jurewicz (red.), *Zmienne konteksty edukacji wczesnoszkolnej*, Józefów 2011, s. 226.

⁴¹ *Ibidem*, s. 228.

⁴² U. Abłżewicz-Górnicka, *Edukacja muzyczna jako...*, *op. cit.*, s. 119.

8. Wsparcie motywacyjne i finansowe (zakup lub wypożyczenie instrumentu oraz wyposażenie w materiały o specyficie dostosowanej do wymogów kształcenia muzycznego).

Zaproponowane powyżej obszary ukazują z jednej strony specyfikę profesjonalnego kształcenia muzycznego, z drugiej natomiast uświadamiają, jak ważne w tym procesie jest długoterminowe i systematyczne zaangażowanie najbliższych, przeorganizowanie przestrzeni życia codziennego oraz współdziałanie rodziny i szkoły dla szeroko rozumianego dobra dziecka muzycznie uzdolnionego.

Zakończenie

Reasumując dyskurs podejmujący tematykę umiejscowienia rodziny w profesjonalnym kształceniu muzycznym dziecka, warto na koniec przywołać myśl Waldemara Segieta: „trwałość związków pomiędzy wykształceniem rodziców a poziomem wiedzy szkolnej, ocenami szkolnymi, losami szkolnymi i poziomem kompetencji poznawczych ich dzieci okazuje się faktem niezaprzeczalnym”⁴³. Biorąc pod uwagę specyfikę rodzicielskiego zaangażowania podyktowaną kapitałem kulturowym samej rodziny⁴⁴ oraz zależność odniesienia sukcesu edukacyjnego uczniów od wsparcia społecznego i emocjonalnego⁴⁵, przedstawiona problematyka stanowić może preludeum do wielopłaszczyznowego poznania podjętego zagadnienia oraz zaproszenie do naukowej dyskusji toczącej się w różnych obszarach zainteresowań tematyką profesjonalnego szkolnictwa muzycznego. Warto również podkreślić, iż badania nad edukacją muzyczną odzwierciedlają trendy w bardziej ogólnych badaniach edukacyjnych, a zaangażowanie rodziców jest zagadnieniem cieszącym się szerokim zainteresowaniem oraz dużą akceptacją, postrzeganą jako korzyść dla edukacji⁴⁶.

Bibliografia

- Ablażewicz-Górnicka U., *Edukacja muzyczna jako przestrzeń kształtowania kompetencji emocjonalnych*, [w:] E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, M.F. Zaniewska (red.), *Kultura w Polsce w XXI wieku. Konteksty społeczne, kulturowe i medialne*, Białystok 2020, s. 113–125.
- Boczkowska M., *Model spędzania czasu wolnego współczesnej rodziny a kształtowanie zachowań zdrowotnych dziecka – zarys problematyki*, [w:] E. Arciszewska, K. Dziurzyński, M. Jurewicz (red.), *Zmienne konteksty edukacji wczesnoszkolnej*, Józefów 2011, s. 225–232.

⁴³ W. Segiet, *Edukacyjne drogi młodych dorosłych. Kontekst uwarunkowań rodzinnych*, [w:] K. Segiet (red.), *Młódzież w dobie przemian społeczno-kulturowych*, Poznań 2015, s. 140.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 146.

⁴⁵ U. Ablażewicz-Górnicka, *Edukacja muzyczna jako...*, *op. cit.*, s. 124.

⁴⁶ A. Creech, S. Hallam, *Parent – teacher – pupil interactions in instrumental music tuition: a literature review*, „British Journal of Music Education” 2003, 20(1), s. 31.

- Creech A., Hallam S., *Parent – teacher – pupil interactions in instrumental music tuition: a literature review*, „British Journal of Music Education” 2003, 20(1), s. 29–44.
- Gulczyńska A., Rybińska A., i Segiet W., *Współdziałanie rodziców i nauczycieli*, [w:] H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski (red.), *Pedagogika dziecka. Podręcznik akademicki*, Poznań 2020, s. 345–370.
- Izdebska J., *Wielowymiarowość przestrzeni życia współczesnego dziecka*, „Zagadnienia społeczne” 2015, 4(2), s. 9–21.
- Kędzierska J., *Kształcenie*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 2, Warszawa 2003, s. 858–862.
- Kwak A., *Uniwersalność instytucji rodziny i kierunku jej przemian*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2002, t. 14, s. 11–23.
- Palka K., *Rodzina wiejska jako środowisko kształtowania aspiracji dzieci i młodzieży*, „Wychowanie w Rodzinie” 2011, 1, s. 125–142, <https://doi.org/10.23734/wwr20111.125.142>
- Pękala A., *Rola rodziny w kształtowaniu zainteresowań muzycznych dzieci*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli” 2006, (2), s. 13–17.
- Piorunek M., *Dziecko wobec świata pracy i zawodów. Empiryczne przyczynki. Obraz fenomenu*, „Studia Edukacyjne” 2010, (11), s. 139–155.
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2017 r. w sprawie typów szkół artystycznych publicznych i niepublicznych, Dz.U. 2017 poz. 1125, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001125/O/D20171125.pdf> [dostęp: 4.05.2023].
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 kwietnia 2019 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do publicznych szkół i publicznych placówek artystycznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych, Dz.U. 2019 poz. 686, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190000686/O/D20190686.pdf> [dostęp: 28.05.2023].
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie typów szkół artystycznych publicznych i niepublicznych, Dz.U. 2022 poz. 266, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000266/O/D20220266.pdf> [dostęp: 5.05.2023].
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego, Dz.U. 2022 poz. 1329, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220001329/O/D20221329.pdf> [dostęp: 25.05.2023].
- Sadowska K., *Dziecko i ruch w przestrzeni edukacji muzycznej*, „Wychowanie w Rodzinie” 2022, 26(1), s. 217–231, <https://doi.org/10.34616/wwr.2022.1.217.231>
- Segiet K., *Rodzina jako przestrzeń życia (dla) współczesnej młodzieży*, [w:] K. Segiet (red.), *Młodzież w dobie przemian społeczno-kulturowych*, Poznań 2015, s. 35–45.
- Segiet W., *Edukacyjne drogi młodych dorosłych. Kontekst uwarunkowań rodzinnych*, [w:] K. Segiet (red.), *Młodzież w dobie przemian społeczno-kulturowych*, Poznań 2015, s. 137–148.
- Telka L., *Przekształcanie przestrzeni społecznej placówki. Studium społeczno-pedagogiczne na przykładzie żłobków*, Łódź 2009.
- Zarzecki L., *Wybrane problemy dydaktyki ogólnej*, Jelenia Góra 2008.
- Zwierzchowski P., *Przestrzeń i miejsce jako kategorie wyjaśniające relacje: dziecko – rodzina – szkoła*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1461/Piotr%20Zwierzchowski%20%20Przestrzen%20i%20miejsce%20jako%20kategorie%20wyjasniajace%20relacje%20dziecko%20rodzina%20szkola.pdf?sequence=1> [dostęp: 26.05.2023].

